

Seksuaalista häirintää ja väkivaltaa kokeneiden nuorten taustatekijöiden yhteys tuen ja avun saamiseen koulun aikuisilta

*Sanna Kosunen, Anja Rantanen, Anna-Maija Koivisto,
Riikka Ikonen & Katja Joronen*

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Vaikka tietoisuus seksuaalisen häirinnän yleisyydestä myös nuorten keskuudessa ja siihen puuttumisen keinoista onkin lisääntynyt, nuoret jäävät usein edelleen yksin ilmiön kanssa. Tässä artikkelissa tarkastellaan seksuaalista häirintää ja väkivaltaa kokeneiden 8.- ja 9.-luokkalaisten taustatekijöiden yhteyttä tuen ja avun saamiseen koulun aikuisilta. Aineistona (n=73 680) oli vuoden 2017 Kouluterveyskysely (THL). Aineiston analysoinnissa käytettiin khiin neliötestiä ja logistista regressioanalyysia. Tutkimustulokset osoittivat, että perheen huonolla taloudellisella tilanteella oli yhteyttä vähäisempään seksuaaliseen häirintään saatuun tukeen ja apuun koulun aikuisilta. Vakioidun tarkastelun mukaan tuen ja avun vaille jäämiseen poikien kohdalla olivat yhteydessä äidin ja isän koulutus, molempien vanhempien työttömyys sekä perheen melko tai erittäin huono taloudellinen tilanne. Tuen ja avun vaille jäämistä tyttöjen kohdalla selitti perheen melko tai erittäin huono taloudellinen tilanne. Seksuaalista häirintää ja väkivaltaa kokevat nuoret ilmaisevat saavansa vain vähän tukea ja apua koulun aikuisilta. Jotta tukipalveluita voidaan kehittää, tarvitaan tarkempaa tutkittua tietoa nuorten palvelukokemuksista koulun lisäksi myös sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä vapaa-ajan palveluissa.

Avainsanat: kouluterveydenhuolto, nuoret, seksuaalinen häirintä

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan ei-toivottua seksuaalista käyttäytymistä. Se voi olla sanallista, sanaton tai fyysistä sekä usein luonteeltaan toistuvaa (Opetushallitus 2018). Seksuaalisessa häirinnässä on myös kyse seksuaalisuuden avulla toteutettavan vallan käytöstä toista ihmistä kohtaan (Vilkkä 2011). Kaikki seksuaalinen häirintä ja kaltoinkohtelu on väkivaltaa, joka haavoittaa kohteeksi joutuneen henkistä, fyysistä ja seksuaalista koskemattomuutta (THL 2017a). Suomen rikoslain mukaan seksuaalinen ahdistelu on rangaistava teko. Kosketelemalla toiselle tehty seksuaalinen teko, joka loukkaa seksuaalista itsemääräämisoikeutta, on tuomittavaa. (FINLEX 24.7.563/1998.) Lähtökohtaisesti kenenkään ei tulisi altistua sanallisen tai fyysisen häirinnän kohteeksi. Jokaisella ihmisellä on oikeus määrittää itse koskemattomuuden rajansa ja ilmaista se tarvittaessa (Väestöliitto 2016).

Tässä tutkimuksessa seksuaalisella häirinnällä ja väkivallalla tarkoitetaan nuoriin kohdistunutta ei-toivottua kehoa tai seksuaalisuutta loukkaavaa kiusaamista, nimittelyä, arvostelua tai kehon intiimien alueiden koskettelua vasten tahtoa. Sillä tarkoitetaan myös yhdyntään tai seksiin painostamista tai pakottamista sekä rahan, tavarain tai päihteiden tarjoamista vastineeksi seksistä.

Suomalaisten väkivaltakokemuksia on selvitetty 1970-luvulta alkaen, ja vuodesta 2012 alkaen yhdenmukaisin menetelmin Kansallisen rikosuhritutkimuksen avulla (Danielsson & Näsi 2020). Rikosuhritutkimukseen osallistuvat ovat yli 15-vuotiaita suomalaisia. Tutkimuksen mukaan vuonna 2019 naiset (2,8 %) kokivat seksuaalista väkivaltaa tai sen yritystä enemmän kuin miehet (0,3 %); 15-24-vuotiaiden osalta yleisyys oli 5,2 %. Myös kansainväliset tutkimukset osoittavat, että seksuaalinen väkivalta ja häirintä on yleisempää naisten ja tyttöjen kuin miesten ja poikien keskuudessa (Hill & Kearl 2011; Espelage ym. 2016).

Valtakunnallisen lapsiuhritutkimuksen mukaan lasten itseraportoima seksuaalinen hyväksikäyttö on vähentynyt 1980-lukuun verrattuna, mutta vuonna 2013 edelleen noin neljä prosenttia 9.-luokkalaista tytöistä ja yksi prosentti saman ikäisistä pojista koki seksuaalista hyväksikäyttöä. Vähintään viisi vuotta vanhemman henkilön taholta seksuaalista hyväksikäyttöä oli kokenut 2,4 prosenttia vastaajista, tytöt poikia useammin (Fagerlund ym. 2014; Lahtinen ym. 2018). Kouluterveyskyselyn (2017) mukaan 4.- ja 5.-luokkalaista tytöistä ja pojista seitsemän prosenttia oli kokenut häiritsevää kehon kommentointia tai seksuaalisesti häiritsevää viestittelyä. 8.- ja 9.-luokkalaista edellä mainittua häirintää raportoi 30 % tytöistä ja 12 % pojista (Ikonen & Halme 2018).

Ymmärrys seksuaalisen häirinnän ja väkivallan vakavuudesta on vahvistunut jaettujen kokemusten myötä. Riippumatta ihmisen iästä, ammatillisesta asemasta tai esimerkiksi seksuaalisesta suuntautumisesta on tärkeää tuoda kokemukset yhteiskunnalliseen keskusteluun (Launis ym. 2018; Pihkala ym. 2019). Seksuaalinen häirintä nousi maailmanlaajuisesti julkisuuteen lokakuussa 2017 *#metoo*-kampanjan myötä. Kampanjan tarkoituksena on vastustaa seksuaalista ahdistelua ja kannustaa ihmisiä puhumaan kokemuksistaan avoimesti. *#metoo*-kampanja koskettaa myös lapsia ja nuoria, sillä ahdistelun muodot ovat heidän keskuudessaan samantyyppisiä kuin aikuisilla. (Launis ym. 2018; Pihkala ym. 2019)

Aikaisempien tutkimusten mukaan nuorten seksuaalikäyttäytymiseen liittyvät tiedot ovat varsin heikkoja. Kaikilla nuorilla ei välttämättä ole yhtäläistä tietoa siitä, miten tulisi toimia häirintätilanteessa. Esimerkiksi seksuaalista häirintää koskeva lainsäädäntö on monelle nuorelle vieras eivätkä nuoret useinkaan tiedä, keneen tulisi ottaa ensimmäisenä yhteyttä. Koululaitoksilla onkin merkittävä asema seksuaalietoisuuden lisäämisessä.

(Pakarinen ym. 2017; Pelastakaa lapset ry. 2018.) Koulujen tulisi yhdessä perheiden kanssa vahvistaa tiedonsaantia ja muuttaa asenteita seksuaaliseen häirintään liittyvissä kysymyksissä, ja opettajien tulisi vanhempien kanssa keskustella avoimesti seksuaalisuuteen liittyvistä kysymyksistä lasten edun mukaisesti (Svensson, Baer & Silva 2019).

Ruotsalaistutkimus osoittaa, että nuorten yleisin tapa hakea tukea ja apua seksuaalisen häirinnän ja väkivallan kokemuksiinsa on yhteydenpito ystäviin. Myös vanhemmat koetaan tärkeiksi tuen ja avun antajiksi. Lisäksi nuoret hakevat tukea ja apua myös internetistä ja ammattiauttajilta. (Priebe & Svedin 2012.) Fagerlundin ym. (2014) tutkimuksen mukaan erityisesti äidin rooli tuen ja avun antajana on merkittävä ystävien ja muiden perheenjäsenien lisäksi.

Suomessa joka kymmenes (8–11 %) seksuaalista häirintää kokeneista 8.- ja 9.-luokan oppilaista ei ollut saanut tukea ja apua, vaikka olisi tarvinnut sitä (THL 2017a, 6). Kanadalaistutkimuksessa todetaan, että seksuaalista häirintää kokeneiden nuorten häpeän, itsesyytösten ja masennuksen kokemukset ovat yleisiä, mikä saattaa vaikeuttaa avun hakemista (Li & Craig 2020). Seksuaalisen häirinnän kokemukset näyttävät olevan vahvemmin yhteydessä kouluun kiinnittymisen pulmiin, opettajien vähäisempään tukeen ja koulumenestykseen kuin koulukiusaaminen (Gruber & Fineran 2016).

Seksuaalista häirintää ja väkivaltaa kokeneiden nuorten avun ja tuen saantia on tutkittu sekä Suomessa että muualla maailmassa erittäin vähän. Suomea velvoittavat Lanzaroten (2011) ja Istanbulin sopimukset (2015), joiden mukaan jäsenvaltioiden tulee kehittää palveluja seksuaaliväkivaltaa kokeneille lapsille ja nuorille (Karvonen ym. 2017). Näyttöön perustuva tieto avun ja tuen tarpeesta sekä saavutettavuudesta ja sosiodemografisten tekijöiden merkityksestä tuen saantiin onkin

ensiarvoisen tärkeää, jotta nuorten ja heidän perheidensä sosiaali- ja terveyspalveluita ja terveyden edistämistyötä voidaan kehittää nuorilähtöiseksi. Tämä tutkimus vastaa edellä mainittuun tiedontarpeeseen, ja sen tarkoituksena oli tutkia seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneiden nuorten taustatekijöiden yhteyttä tuen ja avun saantiin koulun aikuilta.

Aineiston keruu

Tässä tutkimuksessa käytettiin valtakunnallisesti edustavaa Kouluterveyskyselyä, joka toteutettiin keväällä 2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) joka toinen vuosi toteuttama kysely on koko maan kattava väestötutkimus, jossa kerätään tietoa nuorten terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluista. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja kyselyyn, joka sisälsi strukturoituja kysymyksiä, vastattiin oppitunnilla nimettömästi. Käytössä oli sekä sähköinen että paperinen kyselylomake. Opettaja valvoi tilannetta niin, että oppilas saattoi vastata kyselyyn omissa rauhassa. (THL 2017b.) Vanhempia informoitiin kyselystä koulun lähettämällä viestillä, esimerkiksi Wilman kautta. Vanhemmalla oli mahdollisuus kieltää alle 15-vuotiaan osallistuminen tutkimukseen. Aktiivista suostumusta ei pyydetty, mikä oli Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ja Lapsiasiavaltuutetun ohjeistuksen mukaista (TENK 2019, tässä artikkelissa viitattu ajankohdan vuoksi aikaisempaan versioon TENK 2009; Lapsiasiavaltuutettu 2012).

Tämän tutkimuksen kohderyhmänä olivat 8.- ja 9.-luokkalaiset nuoret. Tutkimusaineisto muodostui yhteensä 73 680 oppilaan vastauksista. Aineisto kattoi 63 % kaikista 8. ja 9. luokan oppilaista Suomessa. Tutkimusaineiston käyttölupa saatiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta (THL).

Tutkimuksen muuttajat

Tutkimuksen selitettävänä muuttujana oli *seksuaaliseen häirintään saatu tuki ja apu koulun aikuisilta*. Saatua tukea ja apua kysyttiin yhden kysymyksen avulla: ”Oletko saanut tukea ja apua kokemaasi häirintään tai väkivaltaan viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana koulun aikuisilta (opettaja, terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi, kuraattori)?”. Vastausvaihtoehtoina olivat Likert-asteikolla mitattavat (1–4) kohdat: ”Kyllä, paljon”, ”Kyllä, jonkin verran”, ”En, mutta olisin tarvinnut” ja ”En ole tarvinnut apua”. (THL 2017c.)

Selittävinä muuttujina olivat taustatekijät. Taustamuuttujina kysyttiin *luokka-astetta* (8. ja 9. luokka), *virallista sukupuolta* (tyttö tai poika), *perherakennetta*, *vanhempien koulutusta ja työllisyystilannetta sekä perheen taloudellista tilannetta*. Nuoren perherakennetta tarkasteltiin kaksiluokkaisena: ”Asutko molempien vanhempien kanssa yhteisessä kodissa?” Vastausvaihtoehdot olivat: ”kyllä” ja ”en”. Äidin ja isän koulutusta kysyttiin seuraavasti: ”Mikä on korkein koulutus, jonka vanhemmasi ovat suorittaneet?” Vastausvaihtoehdot olivat: ”Peruskoulu tai vastaava”, ”Lukio tai ammatillinen oppilaitos”, ”Lukion tai ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja” ja ”Yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu”. Vanhempien työttömyyttä viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana nuorilta kysyttiin seuraavin vaihtoehtoin: ”Vanhemmat eivät ole työttöminä”, ”Yksi vanhemmistani on työttömänä” ja ”Kaksi tai useampi vanhemmistani on työttömänä”. Perheen koettua taloudellista tilannetta kysyttiin seuraavasti: ”Millaiseksi arvioit perheesi taloudellisen tilanteen?” Vastausvaihtoehdot olivat: ”Erittäin hyväksi”, ”Melko hyväksi”, ”Kohtalaiseksi”, ”Melko huonoksi” ja ”Erittäin huonoksi”.

Muita kuvailevia tutkimusmuuttujia olivat seksuaalisen häirinnän esiintyminen ja

seksuaalisen häirinnän ja väkivallan muodot sekä seksuaaliseen häirintään saatu tuki ja apu palveluista koulun ulkopuolelta ja lähipiiriltä. *Seksuaalisen häirinnän esiintymistä* kysyttiin seuraavasti: ”Oletko kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?”. Vastausvaihtoehdot olivat ”Puhelimessa tai internetissä”, ”Koulussa”, ”Harrastuksissa”, ”Kadulla, kauppakeskuksessa tai muualla julkisessa tilassa” ja ”Sinun tai jonkun toisen henkilön kotona tai muussa yksityisessä tilassa”. *Seksuaalisen häirinnän ja väkivallan muotoa* kysyttiin seuraavasti: ”Oletko kokenut jotakin seuraavista viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?” ”Kehoa tai seksuaalisuuttasi loukkaavaa kiusaamista, nimittelyä tai arvostelua”, ”Kehon intiimien alueiden koskettelua vasten tahtoasi”, ”Yhdyntään tai muunlaiseen seksiin painostamista tai pakottamista” ja ”Rahan, tavarain tai päihteiden tarjoamista sinulle vastineeksi seksistä”. Vastausvaihtoehtoina olivat molemmissa kysymyksissä jokaisen väittämän kohdalla: ”Kyllä” ja ”En”. *Seksuaaliseen häirintään saatua tukea ja apua koulun ulkopuolelta* kartoitettiin neljän kysymyksen avulla: ”Oletko saanut tukea ja apua kokemaasi häirintään tai väkivaltaan viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?” ”Palveluista koulun ulkopuolella (esim. terveyskeskus, poliisi, lastensuojelu)”, ”Omilta vanhemmilta”, ”Ystäviltä ja muilta läheisiltä” tai ”Ammattihenkilöltä nettipalvelussa”. Vastausvaihtoehtoina olivat Likert-asteikolla mitattavat (1–4) kohdat: ”Kyllä, paljon”, ”Kyllä, jonkin verran”, ”En, mutta olisin tarvinnut” ja ”En ole tarvinnut apua”. (THL 2017c.)

Aineiston kuvailuja varten osa muuttujista luokiteltiin uudelleen sekä yhdistäen muuttujien luokkia että muodostamalla kaksi uutta muuttujaa. Ensimmäiseksi yhdeksästä seksuaalista häirintää ja väkivaltaa kuvastavasta väittämästä muodostettiin uusi muuttuja ”Kokenut seksuaalista häirintää tai väkivaltaa” siten,

että ne, jotka olivat vastanneet myöntävästi vähintään yhteen yhdeksästä häirintämuuttujasta, määriteltiin seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneiksi (taulukkoissa 2 ja 3 on esitetty seksuaalista häirintää ja väkivaltaa kuvaavat väittämät). Seksuaaliseen häirintään tai väkivaltaan saatua tukea ja apua tarkasteltiin vain niillä nuorilla, jotka olivat kokeneet seksuaalista häirintää.

Toiseksi koulusta saadun tuen ja avun määrää kuvaavasta muuttujasta muodostettiin uusi muuttuja siten, että vastausvaihtoehdot: ”Sain tukea ja apua paljon” ja ”Sain tukea ja apua jonkin verran” yhdistettiin ja ne muodostivat luokan: ”Sain tukea ja apua paljon tai jonkin verran”. Luokka ”En saanut tukea ja apua, mutta olisin tarvinnut” säilytettiin ennallaan. Luokka ”En ole tarvinnut tukea ja apua” jätettiin kokonaan pois analyyseista. Uusi muuttuja ”Tuen ja avun saaminen” oli siten kaksiluokkainen: ”Kyllä (saanut tukea ja apua) paljon tai jonkin verran” ja ”En ole saanut tukea ja apua, mutta olisin tarvinnut”.

Aineiston analysointi

Aineisto analysoitiin sukupuolittain, sillä aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu, että seksuaalisen häirinnän esiintyvyydessä on eroa tyttöjen ja poikien välillä (THL 2017a). Poikien ja tyttöjen taustatekijöitä sekä seksuaalisen häirinnän ja väkivallan esiintymistä, häirintämuotoja ja tuen ja avun saamista tarkasteltiin ensin frekvenssi- ja prosenttiosuuksien sekä ristiintaulukoinnin avulla. Yhteyksien tilastollista merkitsevyyttä arvioitiin khiin neliö -testillä. Analyysin tarkastelun kohteena oli koko aineisto taulukoissa 1 ja 2. Taustatekijöiden yhteyttä tuen ja avun saamiseen koulun aikuisilta tarkasteltiin nuorilla, jotka raportoivat vähintään yhden seksuaalisen häirintä- tai väkivaltakokemuksen. Nuoret, jotka eivät tarvitse tukea ja apua,

jätettiin pois analyyseistä. Ristiintaulukoinnin jälkeen analyyseissa edettiin logistiseen regressioanalyysiin, jossa selitettävänä muuttujana käytettiin kaksiluokkaista tuen ja avun saaminen -muuttujaa. (Taulukko 3.)

Logistiset regressiomallit toteutettiin seksuaalisen häirintäkokemuksen raportoineille pojille ja tytöille erikseen. Aluksi taustatekijöiden yhteyttä tuen ja avun saamiseen arvioitiin vakioimattomassa mallissa yksi muuttuja kerrallaan. Tämän jälkeen toteutettiin vakioitu malli, jossa kaikki taustatekijät olivat yhtä aikaa regressiomallissa. Taulukossa 3 esitetään jokaiselle muuttujalle ristitulohde (OR), 95 %:n luottamusväli (lv) ja p-arvo. Tilastollisen merkitsevyyden rajana kaikissa analyyseissa oli $p < 0,05$ (Nummenmaa 2011). Aineisto analysoitiin tilastollisesti IBM SPSS Statistics Windows 25 -ohjelmistoa käyttämällä.

Tulokset

Kyselyyn vastanneista puolet oli 8. luokalla ja poikia. Vastaajien keski-ikä oli 15 vuotta. Pojista 29 % ja tytöistä 32 % asui muulla tavoin kuin ydinperheessä. (Taulukko 1.) Poikien ja tyttöjen äideistä noin 40 prosentilla oli korkeakoulukoulutus. Toisen asteen lisäksi ammatillisia opintoja oli suorittanut 23 % poikien ja 25 % tyttöjen äideistä. Poikien äideistä 30 prosentilla ja tyttöjen 28 prosentilla oli lukion tai ammatillisen oppilaitoksen koulutus. Noin kuudella prosentilla poikien ja seitsemällä prosentilla tyttöjen äideistä oli koulutuksena peruskoulu tai vastaava. Pojista 36 prosentilla ja tytöistä 34 prosentilla isän koulutuksena oli yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu. Vähän yli viidesosalla pojista (21 %) ja tytöistä (23 %) oli isän koulutuksena toisen asteen koulu ja lisäksi ammatillisia opintoja. Sekä poikien että tyttöjen isistä noin kolmasosalla (34 %) oli koulutuksena toisen asteen koulutus ja

lähes kymmenesosalla (9 %) peruskoulu tai muu vastaava.

Suurin osa poikien (70 %) ja tyttöjen (67 %) molemmista vanhemmista oli töissä. Kuitenkin 26 % poikien ja 29 % tyttöjen vanhemmista toinen oli työttömänä. Noin neljä prosenttia sekä poikien että tyttöjen molemmista vanhemmista oli työttöminä.

Pojista 72 % ja tytöistä 64 % koki perheen taloudellisen tilanteen hyväksi. Kohtalaiseksi tilanteen arvioi pojista vähän yli viidesosa (22 %) ja tytöistä 28 prosenttia. Huono taloudelli-

nen tilanne oli kuudella prosentilla poikien ja kahdeksalla prosentilla tyttöjen perheistä. (Taulukko 1.)

Seksuaalisen häirinnän ja väkivallan esiintyminen

Kehoa loukkaavaa kiusaamista, nimittelyä tai arvostelua oli kokenut pojista kahdeksan ja tytöistä 13 prosenttia. Kehon intiimialueille koskettelua raportoiti pojista neljä prosenttia ja tytöistä kuusi prosenttia. Yhdyntään tai muunlaisen seksiin painostamista tai pa-

Taulukko 1. Kouluterveyskyselyyn vuonna 2017 osallistuneiden 8.- ja 9.-luokkalaisten (n=73 680) taustatekijät.

Muuttuja	Yhteensä % (n)	Pojat % (n=36276)	Tytöt % (n=36883)	p-arvo ¹
Luokka-aste				0,827 ¹
8.lk	50,1 (36571)	49,6 (18145)	49,5 (18050)	
9.lk	49,9 (36439)	50,4 (18426)	50,5 (18389)	
Asumisjärjestelyt				<0,001
Asuu ydinperheessä	69,3 (48340)	70,9% (23904)	67,9 (24436)	
Ei asu ydinperheessä	30,7 (21379)	29,1 (9813)	32,1 (11566)	
Äidin koulutus				<0,001
Korkeakoulu	40,5 (26433)	40,7 (12693)	40,4 (13740)	
Toisen asteen lisäksi ammatillisia opintoja	24,0 (15662)	23,2 (7236)	24,8 (8426)	
Toiseen asteen koulu	29,0 (18926)	29,7 (9274)	28,4 (9652)	
Peruskoulu	6,4 (4198)	6,4 (1996)	6,5 (2202)	
Isän koulutus				<0,001
Korkeakoulu	34,8 (22256)	35,6 (10955)	34,1 (11301)	
Toisen asteen lisäksi ammatillisia opintoja	22,1 (14152)	21,3 (6570)	22,9 (7582)	
Toiseen asteen koulu	33,9 (21658)	33,9 (10448)	33,8 (11210)	
Peruskoulu	9,2 (5900)	9,1 (2816)	9,3 (3084)	
Vanhempien työttömyys				<0,001
Vanhemmat eivät työttöminä	68,8 (47414)	70,4 (23392)	67,3 (24022)	
Vähintään yksi vanhemmista työttömänä	27,3 (18804)	25,5 (8481)	28,9 (10323)	
Molemmat vanhemmat työttömänä	3,9 (2680)	4,0 (1332)	3,8 (1348)	
Perheen taloudellinen tilanne				<0,001
Erittäin / melko hyvä	68,0 (46879)	72,4 (24003)	64,0 (22876)	
Kohtalainen	25,2 (17393)	22,0 (7322)	28,2 (10071)	
Melko / erittäin huono	6,8 (4658)	5,7 (1896)	7,7 (2762)	

¹Khiin-neliötesti

ARTIKKELIT

kottamista poikien ja tyttöjen keskuudessa esiintyi yhtä paljon (3 %) samoin kuin rahan, tavarain tai päihteiden tarjoamista vastineeksi seksistä (3 %). (Taulukko 2.)

Peruskoulun 8.- ja 9.-luokkalaisten pojista 12 % ja tytöistä 30 % oli kokenut seksuaalista häirintää tai väkivaltaa viimeksi kuluneen vuoden aikana. Kouluissa tapahtuvaa seksuaalista häirintää esiintyi hieman enemmän pojilla (5 %) kuin tytöillä (4 %). Puhelimessa tai internetissä seksuaalista häirintää ilmeni kuudella prosentilla pojista ja 18 prosentilla tytöistä. Kadulla, kauppakeskuksessa tai muualla julkisissa tilassa seksuaalista häirintää esiintyi

neljällä prosentilla pojista ja 12 prosentilla tytöistä. Seksuaalista häirintää raportoitiin tapahtuneen suhteellisesti vähiten harrastuksissa. Pojista kolme prosenttia ja tytöistä yksi prosentti raportoi häirintäkokemuksestaan. Poikien (5 %) keskuudessa esiintyi hieman tyttöjä (4 %) enemmän seksuaalista häirintää omassa tai jonkun toisen kodissa tai muussa yksityisessä tilassa. Sukupuoli oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä seksuaalisen häirinnän esiintymiseen ($p < 0,001$). (Taulukko 3.)

Taulukko 2. Perusopetuksen 8.- ja 9.-luokkaa käyvien oppilaiden kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta. (Kouluterveyskysely 2017).

Millaista seksuaalista häirintää on kokenut	Yhteensä % (n)	Poika % (n)	Tyttö % (n)	p-arvo ¹
Kehoa tai seksuaalisuutta loukkaavaa kiusaamista, nimittelyä tai arvostelua	10,8% (7540)	8,1% (2731)	13,4% (4809)	<0,001
Kehon intiimialueiden koskettelua vastoin tahtoa	4,8% (3313)	3,9% (1326)	5,5% (1987)	<0,001
Yhdyntään tai muunlaiseen seksiin painostamista tai pakottamista	3,2% (2242)	3,1% (1051)	3,3% (1191)	<0,001
Rahan, tavarain tai päihteiden tarjoamista vastineeksi seksistä	3,2% (2230)	3,2% (1088)	3,2% (1142)	<0,001

¹ Khiin neliötesti

Taulukko 3. 8.- ja 9.-luokkalaisten oppilaiden kokema seksuaalisen häirinnän ja väkivallan esiintyminen. (Kouluterveyskysely 2017).

Kokenut seksuaalista häirintää ja väkivaltaa	Yhteensä % (n)	Poika % (n)	Tyttö % (n)	p-arvo ¹
Kokenut seksuaalista häirintää viimeisen kuluneen vuoden aikana	21,3 (14519)	12,2 (4038)	29,8 (10481)	<0,001
Koulussa	4,0 (2826)	4,5 (1544)	3,6 (1282)	<0,001
Puhelimessa tai internetissä	12,0 (8442)	6,1 (2083)	17,6 (6359)	<0,001
Harrastuksissa	2,1 (1501)	3,1 (1068)	1,2 (433)	<0,001
Kadulla, kauppakeskuksessa tai muualla julkisissa tilassa	7,7 (5440)	3,7 (1262)	11,6 (4178)	<0,001
Henkilön kotona tai muussa yksityisessä tilassa	4,4 (3078)	5,0 (1810)	3,7 (1268)	<0,001

¹ Khiin neliötesti

Nuorten seksuaaliseen häirintään saama tuki ja apu

Seksuaaliseen häirintään saatua tukea ja apua tarkasteltiin nuorilla, jotka raportoivat vähintään yhden seksuaalisen häirintäkokemuksen. Pojista 34 prosenttia ja tytöistä yhdeksän prosenttia oli saanut paljon tukea ja apua seksuaaliseen häirintään koulun aikuisilta (opettaja, terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi, kuraattori). Pojat (16 %) kokivat tyttöjä (8 %) useammin, etteivät he saaneet tukea ja apua, vaikka olisivat sitä tarvinneet. (Taulukko 4.)

Pojat (28 %) raportoivat tyttöjä (8 %) yleisemmin saaneensa paljon tukea ja apua palveluista koulun ulkopuolelta esimerkiksi terveyskeskuksesta, poliisilta tai lastensuojelusta. 16 prosenttia pojista ja 7 prosenttia tytöistä olisi tarvinnut tukea ja apua palveluista koulun ulkopuolelta, mutta eivät olleet saaneet.

Omilta vanhemmiltaan tukea sai yli kolmannes (36 %) pojista ja yli neljännes tytöistä (26 %). Kuitenkin 17 prosenttia pojista ja seitsemän prosenttia tytöistä raportoi, etteivät saanut apua omilta vanhemmiltaan tar-

Taulukko 4. Nuorten seksuaaliseen häirintään saatu tuki ja apu koulun aikuisilta, palveluista koulun ulkopuolelta ja lähipiiriltä. (Kouluterveyskysely 2017.)

Tuen ja avun saaminen	Kyllä, paljon	Kyllä jonkin verran	Ei, mutta olisi tarvinnut	Ei ole tarvinnut apua	p-arvo ¹
	% (n)	% (n)	% (n)	% (n)	
Koulun aikuisilta²					<0,001
Yhteensä	16,8 (454)	15,4 (417)	10,3 (279)	57,5 (1558)	
Poika	34,2 (274)	13,4 (107)	15,9 (127)	36,6 (293)	
Tyttö	9,4 (180)	16,3 (310)	8,0 (152)	66,3 (1265)	
Palveluista koulun ulkopuolelta³					<0,001
Yhteensä	14,0 (374)	11,6 (309)	9,8 (261)	64,7 (1728)	
Poika	28,2 (219)	14,7 (114)	16,1 (125)	41,0 (318)	
Tyttö	8,2 (155)	10,3 (195)	7,2 (136)	74,4 (1410)	
Omilta vanhemmilta					<0,001
Yhteensä	28,8 (7949)	22,1 (610)	10,0 (275)	39,2 (1082)	
Poika	36,3 (286)	16,9 (133)	16,6 (131)	30,1 (237)	
Tyttö	25,7 (508)	24,2 (477)	7,3 (144)	42,8 (845)	
Ystäviltä tai muilta läheisiltä					<0,001
Yhteensä	34,0 (954)	25,5 (715)	9,1 (254)	31,4 (881)	
Poika	34,6 (272)	15,9 (125)	17,4 (137)	32,1 (252)	
Tyttö	33,8 (682)	29,2 (590)	5,8 (117)	31,2 (629)	
Ammattihenkilöiltä nettipalvelussa					<0,001
Yhteensä	10,1 (268)	5,1 (136)	9,3 (247)	75,4 (1998)	
Poika	25,7 (198)	9,4 (72)	16,0 (123)	48,9 (376)	
Tyttö	3,7 (70)	3,4 (64)	6,6 (124)	86,3 (1622)	

¹ Khiin neliötesti,

² Opettaja, terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi, kuraattori

³ Esimerkiksi terveyskeskus, poliisi, lastensuojelu

peestaan huolimatta. Yli kolmasosa nuorista turvautui ystävien apuun.

Pojat (26 %) saivat apua ja tukea selkeästi tyttöjä (4 %) enemmän nettipalveluista. Kuitenkin 16 % pojista ja seitsemän prosenttia tytöistä ei ollut saanut tarvitsemaansa apua nettipalveluista ammattiauttajalta, vaikka olisi tarvinnut. Sukupuoli oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä seksuaaliseen häirintään saatuun tukeen koulun aikuisilta, palveluista koulun ulkopuolelta ja lähipiiriltä.

Taustatekijöiden yhteys tuen ja avun saamiseen koulun aikuisilta

Taustatekijöiden yhteyttä seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneiden poikien ja tyttöjen koulun aikuisilta saatuun tukeen ja apuun tutkittiin logistisen regressioanalyysin avulla. ”Tuen ja avun saaminen”-muuttuja oli kaksiluokkainen: ”Kyllä, olen saanut tukea ja apua paljon tai jonkin verran” ja ”En ole saanut tukea ja apua, mutta olisin tarvinnut”, ja referenssiluokkana oli ”Olen saanut tukea ja apua paljon tai jonkin verran”. ”En ole saanut tukea ja apua, mutta olisin tarvinnut” -luokka nimettiin *tukea ja apua vaille jäämiseksi*.

Vakioimaton tarkastelu osoitti, että muulla tavoin kuin ydinperheessä asuminen (vertailuryhmänä ydinperheessä asuminen) oli yhteydessä tukea ja apua vaille jäämiseen poikien kohdalla (OR 1,867; lv 1,23–2,86) (Taulukko 5). Myös molempien vanhempien työttömyys (vertailuryhmänä vanhemmat eivät työttömänä) oli yhteydessä poikien (OR 3,859; lv 2,30–6,53) tukea ja apua vaille jäämiseen. Samoin perheen melko tai erittäin huono taloudellinen tilanne (vertailuryhmänä erittäin tai melko hyvä taloudellinen tilanne) selitti poikien (OR 3,254; lv 2,0–5,30) tukea ja apua vaille jäämistä.

Molempien vanhempien koulutuksella oli myös merkitystä poikien tuen ja avun saamiseen. Äidin (OR 0,409; lv 0,19–0,90)

ja isän toisen asteen koulutus (OR 0,358; lv 0,17–0,75) sekä isän ammatilliset opinnot toisen asteen koulutuksen lisäksi (OR 0,317; lv 0,14–0,70) (vertailuryhmänä korkeakoulu) olivat yhteydessä poikien *vähäisempään* tukea ja apua vaille jäämiseen.

Mahdollisilla sekoittavilla tekijöillä vakioiminen muutti ristitulosuhteita vain vähän. Kaikki muut tekijät paitsi asumisjärjestelyt jäivät selittämään seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneiden poikien tukea ja apua vaille jäämistä (Taulukko 5).

Vakioimattoman tarkastelun mukaan molempien vanhempien työttömyydellä (vertailuryhmänä vanhemmat eivät työttömänä) oli yhteys tyttöjen (OR 1,853; lv 1,03–3,30) tukea ja apua vaille jäämiseen (Taulukko 5). Myös perheen melko tai erittäin huono taloudellinen tilanne (vertailuryhmänä erittäin tai melko hyvä taloudellinen tilanne) selitti tyttöjen (OR 3,550; lv 2,13–5,90) tukea ja apua vaille jäämistä.

Vakioidun mallin mukaan ainoastaan perheen melko tai erittäin huono taloudellinen tilanne (vertailuryhmänä erittäin tai melko hyvä taloudellinen tilanne) jäi selittämään seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneiden tyttöjen (OR 3,727; lv 1,98–7,0) tukea ja apua vaille jäämistä.

Päätulokset ja pohdinta

Tutkimus tuotti uutta tietoa sukupuolen ja muiden taustatekijöiden yhteydestä seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneiden suomalaisten nuorten tuen ja avun saamisesta koulun aikuisilta.

Seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneet pojat (48 %) raportoivat tyttöjä (26 %) useammin saaneensa paljon tai jonkin verran tukea ja apua koulun aikuisilta. Tulosta saattaa selittää se, että tytöt (63 %) saivat poikia (51 %) useammin apua ja tukea ystäviltään. Tulok-

Taulukko 5. Poikien ja tyttöjen vakioimattomat ja vakioidut ristitulosuhteet (OR) tukea ja apua vaille jäämiseen koulun aikuisilta taustatekijöiden mukaan (logistinen regressioanalyysi). (Kouluterveyskysely 2017.)

Muuttujat	Pojat vakioimaton			Pojat vakioitu			Tytöt vakioimaton			Tytöt vakioitu		
	OR ¹	95% Iv ²	p-arvo	OR ¹	95% Iv ²	p-arvo	OR ¹	95% Iv ²	p-arvo	OR ¹	95% Iv ²	p-arvo
Asumisjärjestelyt												
Asuu ydinperheessä	1,0			1,0			1,0			1,0		
Ei asu ydinperheessä	1,876	1,23-2,86	0,004	1,617	0,9-2,88	0,102	1,052	0,73-1,52	0,789	0,770	0,5-1,19	0,243
Äidin koulutus												
Korkeakoulu	1,0			1,0			1,0			1,0		
Toisen asteen lisäksi ammatillisia opintoja	0,566	0,27-1,14	0,109	0,666	0,29-1,53	0,338	0,779	0,46-1,33	0,363	0,798	0,43-1,47	0,468
Toisen asteen koulu	0,409	0,19-0,90	0,027	0,355	0,14-0,90	0,029	0,993	0,61-1,61	0,977	1,08	0,59-1,95	0,811
Peruskoulu	1,464	0,83-2,60	0,192	0,669	0,27-1,65	0,383	1,413	0,78-2,56	0,253	1,40	0,63-3,15	0,411
Isän koulutus												
Korkeakoulu	1,0			1,0			1,0			1,0		
Toisen asteen lisäksi ammatillisia opintoja	0,317	0,14-0,70	0,004	0,29	0,12-0,69	0,005	0,588	0,33-1,06	0,076	0,552	0,30-1,06	0,074
Toisen asteen koulu	0,358	0,17-0,75	0,007	0,274	0,11-0,68	0,005	0,724	0,44-1,18	0,195	0,664	0,37-1,20	0,172
Peruskoulu	1,284	0,73-2,26	0,388	0,599	0,25-1,43	0,247	1,092	0,61-1,95	0,766	0,701	0,33-1,50	0,359
Vanhempien työttömyys												
Vanhemmat eivät työttöminä	1,0			1,0			1,0			1,0		
Vähintään yksi vanhemmista työttömänä	1,039	0,61-1,78	0,89	0,944	0,47-1,9	0,873	1,317	0,88-1,97	0,179	1,063	0,67-1,7	0,873
Molemmat vanhemmat työttömänä	3,859	2,30-6,53	0,001	3,927	1,84-8,40	0,001	1,853	1,03-3,30	0,039	1,011	0,46-2,2	0,979
Perheen taloudellinen tilanne												
Erittäin hyvä, melko hyvä	1,0			1,0			1,0			1,0		
Kohtalainen	1,242	0,92-2,2	0,468	1,693	0,8-3,65	0,179	1,548	1,015-2,4	0,042	1,3	0,8-2,1	0,285
Melko / erittäin huono	3,254	2,0-5,30	0,001	2,067	1,0-4,23	0,047	3,550	2,13-5,90	0,001	3,727	1,98-7,0	0,001

OR=ristitulosuhde, Iv=luottamusväli, tilastollinen merkitsevyytaso p<0,05

set tukevat aikaisemman tutkimuksen tuloksia, jonka mukaan tytöt (29 %) kertovat seksuaalisesta häirinnästä ystävilleen poikia (15 %) useammin (Hill & Kearl 2011). Se, miksi pojat ilmaisevat saavansa tyttöjä useammin tukea koulun aikuisilta, saattaa johtua myös siitä, että poikien on helpompi puhua asiasta vieraalle ihmiselle. Jatkossa olisi tärkeä tutkia tarkemmin nuorten kokemuksia saadusta tuesta ja avusta: millaista tukea ja apua nuoret saavat ja millä tavalla se vaikuttaa heidän hyvinvointiinsa ja tulevaisuuteensa.

Syynä tyttöjen vähäisempään avun ja tuen saantiin voi olla myös se, että seksuaalista

häirintää tai väkivaltaa kokeneista tytöistä jopa kaksi kolmasosaa (66 %) ja pojista runsas kolmasosa (37 %) raportoiti, etteivät he (mielestään) tarvitse apua ja tukea koulun aikuisilta. Onkin syytä olla huolissaan suuresta joukosta seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneista tyttöjä ja poikia, joiden mielestä he eivät ole tarvitse apua tai tukea koulun aikuisilta. Tulos saattaa viitata siihen, ettei koulua koeta paikaksi, jossa nuoret voivat saada apua ja tukea itselleen. Syynä tähän voi olla se, että seksuaalista häirintää kokeneet nuoret häpeävät, ovat masentuneita ja saattavat syyttää itseään, mikä voi vaikeuttaa

avun hakemista (Li & Craig 2020). Samoin Gruberin ja Fineran (2016) tutkimustulos viittaa siihen, ettei koulu ole yhtä kiinnostunut seksuaaliseen häirintään kuin kiusaamiseen puuttumisesta. Ruotsissa toteutettu tapaustutkimus osoitti, että kouluilla ei ole rakenteita seksuaaliseen häirintään puuttumiseen, ja että koulu siirtää vastuunsa usein koulun ulkopuolelle (Gådin & Stein 2017). Onkin äärimmäisen tärkeää, että kouluissa nostetaan seksuaalinen häirintä ja väkivalta pontevammin yhteiseen keskusteluun koulun toimijoiden kanssa ja laaditaan käytännön toimia siihen puuttumiseen.

Toinen mielenkiintoinen tulos oli se, että seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneet pojat (16 %) ilmaisivat tyttöjä (8 %) useammin, etteivät he saaneet tukea ja apua koulun aikuisilta, vaikka olisivat sitä tarvinneet. Näyttääkin siltä, että seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneet pojat ovat heterogeeninen ryhmä koulusta saadun tuen ja avun saamisen näkökulmasta. Tämä saattaa johtua siitä, että koska tytöt kokevat seksuaalista häirintää ja väkivaltaa huomattavasti useammin kuin pojat, voi poikien olla vaikea päästä tuen ja avun piiriin. Huomioitavaa on myös se, että pojan joutuminen seksuaaliseen häirintään kohteeksi saattaa olla yhteiskunnassamme vieraampaa kuin uhrin ollessa tyttö. Poikien seksuaalinen häirintä ja väkivalta tulisikin nostaa keskusteluun yhteiskunnassa laajemmin. (Vilka 2011.)

Seksuaalista häirintää kokeneiden nuorten taustatekijöiden yhteyttä koulun aikuisilta saatuun tukeen ja apuun on aikaisemmin tutkittu niukasti. Tämä tutkimus tuotti uutta tietoa erityisesti monimuuttuja-analyyysien kautta. Tutkimuksen vakioitu tarkastelu osoitti, että sekä äidin että isän toisen asteen koulutustasolla oli positiivinen yhteys poikien tuen ja avun saamiseen, kun vertailuryhmänä olivat korkeakoulutuksen saaneiden vanhempien pojat. Yhteys säilyi, kun muiden taustatekijöiden vaikutus oli vakioitu. Tulos on kiinnostava, sillä aikaisemmat tutkimukset antavat viitteitä siitä, että korkeakoulutettujen vanhempien lapset osallistuvat useammin yhteiskunnan palveluihin kuin vähemmän koulutettujen vanhempien lapset (Søndergaard ym. 2008).

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan perheen huonolla taloudellisella tilanteella oli yhteys sekä poikien että tyttöjen kohdalla tukea ja apua vaille jäämiseen. Tulos ei ole yllättävä, sillä myös aikaisemmat tutkimustulokset viittaavat siihen, että huono taloustilanne perheessä ennustaa heikompaa palveluihin pääsyä (Wood ym. 2012; Kivimäki ym. 2019). Tämä saattaa johtua siitä, että taloudelliset ongelmat heijastuvat vaikeutena hakeutua palvelujen piiriin. Taloushuolien johtaessa toimeentulon hakemiseen, voi muun tuen ja avun hakeminen jäädä. Olisikin tärkeää kehittää yhteiskunnan palveluja integroituihin palveluina, jotta perheet saisivat tukea ja apua yhden luokun palveluna (Paananen ym. 2019). Lisäksi perheen taloudellinen ahdinko voi aiheuttaa sen, että lapset ja nuoret eivät halua aiheuttaa enempiä huolta kertomalla omista huolistaan vanhemmille tai edes koulun aikuisille. Näin ollen huono-osaisuus alkaa kumuloitua.

Tämän tutkimuksen tulokset kertovat luottavien ammattilaisten saavutettavuuden merkityksellisyydestä häirintäkokenemusten käsittelemiseksi etenkin niiden nuorten osalta, jotka jättävät asiasta kokonaan kertomatta kenellekään ulkopuoliselle (Fagerlund ym. 2013). Kouluissa terveystarkastusten yhteydessä väkivallasta kysyminen voisi helpottaa nuoren kynnystä kertoa kokemastaan tai näkemästään väkivallasta. Puheeksioton jälkeen avun tarjoamisen valmiuden tulisi olla väkivaltaa kokeneelle nuorelle asiakaslähtöinen ja perheen huomioiva. (Ikonen ym. 2018.) Erityisesti heikossa yhteiskunnallisessa asemassa olevien nuorten osallisuuden ja toimijuuden

vahvistamiseksi palveluiden suunnittelun ja niiden toteuttamisen käytäntöjen uudistaminen on tarpeen (Häikiö & Kallinen 2017).

Tämän tutkimuksen aihe on eettisesti herkkä, sillä se koskettaa seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Tutkimuksen toteuttamista voidaan perustella sillä, että aihe on yhteiskunnallisesti merkittävä, ja sen tavoitteena on tuottaa eettisesti kestäväällä tavalla luotettavaa tietoa seksuaalista häirintää kokeneiden nuorten tuen ja avun tarpeesta ja saavutettavuudesta. Aiheen yhteiskunnallista merkitystä lisää sen laaja käsittely yleisesti yhteiskunnassamme ja huoli puutteellisista toimintatavoista. Tämän tutkimuksen myötä saatiin tuotettua uutta tutkimustietoa nuorten avun ja tuen saannista. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013.) Tutkimuksen aiheen sensitiivisyys otettiin huomioon kyselylomakkeen suunnittelussa siten, että sensitiiviset kysymykset oli sijoitettu keskelle lomaketta ja lomake alkoi ja päättyi helpoilla, yleisillä kysymyksillä. Lisäksi kysymyksiä seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta edelsi johdanto, jossa vastaajia johdateltiin aiheeseen ja kerrottiin, että minkäänlainen ei-toivottu koskettelu tai lähestyminen ei ole sopivaa. Kysymysten yhteydessä nuorille kerrottiin myös, mistä he voivat saada apua ja tukea mahdollisiin kokemuksiinsa, ja että niistä on tärkeä kertoa aikuiselle. Tähän tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja tutkimukseen osallistuttiin nimettömänä. Yksittäisiä tutkimukseen osallistuneita ei ole mahdollista tunnistaa tutkimustuloksista.

Tutkimuksen toteutti Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, ja aineisto kerättiin lähes kaikista Suomen yläkouluista oppitunnilla pääosin sähköisessä muodossa opettajan valvomana. Tutkimuksen vahvuus on sen laaja kattavuus Suomessa asuvien nuorten osalta, ja tuloksia voidaan yleistää muihin samanikäisiin nuoriin. Tulosten validiteettia saattaa hieman heikentää muutaman kunnan

poisjäänti resurssien vähäisyyden tai oppilaitoksissa tehtävien kyselyjen lukumäärään vuoksi (Luopa ym. 2014).

Kyselyn keskenjättäneiden määrää ei pystytä arvioimaan, mikä saattaa vaikuttaa tutkimuksen validiteettiin ja reliabiliteettiin. Kysymyksiin vastaamisen tahallinen vääristely tai valehtelu voivat heikentää luotettavuutta. Nuorilla mieliala saattaa myös vaihdella, mikä on syytä huomioida tuloksia tarkasteltaessa. (Nummenmaa 2011.) Seksuaalista häirintää ja väkivaltaa koskeviin lisäkysymyksiin vastanneiden määrä oli pienempi kuin yleisesti kysytyyn koettuun seksuaaliseen häirintään, mikä saattaa heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Voidaankin pohtia, mistä vastaajien määrän väheneminen johtui. Synä saattoivat olla vastausväsymys tai epämkavuus vastata lisäkysymyksiin.

Johtopäätökset

Seksuaalisen häirinnän ja väkivallan kokemukset ovat yleisiä, tytöillä yleisempiä kuin pojilla. Puolet seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneista pojista ja joka viides tyttö ilmaisi saaneensa tukea ja apua koulun aikuisilta. Huolestuttava tulos oli se, että runsas kolmannes pojista ja kaksi kolmasosa tytöistä raportoi, etteivät he tarvitse apua ja tukea koulun aikuisilta. Merkillepantavaa oli myös se, että seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneet pojat (16 %) ilmaisivat tyttöjä (8 %) useammin, etteivät he saaneet tukea ja apua koulun aikuisilta, vaikka olisivat sitä tarvinneet.

Perheen huonolla taloudellisella tilanteella oli yhteys seksuaalista häirintää kokeneiden nuorten tukea ja apua vaille jäämiseen koulun aikuisilta verrattuna nuoriin, joilla perheissä on hyvä taloudellinen tilanne ja molemmat vanhemmat työssä.

Seksuaalista häirintää kokeneiden nuorten tunnistamisessa, kohtaamisessa ja hoidossa

on kehitettävää. Palvelujen saatavuuden ja järjestämistapojen kehittämisen lisäksi olisi-kin syytä keskittyä siihen, mitä palveluissa tapahtuu, alkaen tavoista, joilla nuori kohdataan, päätyen siihen, miten laajemmat institutionaaliset ehdot määrittävät nuorten tunnistamista (Karvonen ym. 2017). Opetushallitus on laatinut kouluille seksuaalista häirintää ehkäisevän oppaan avuksi kouluhyteisöön. Opas on tarkoitettu perusopetuksen koulujen ja toisen asteen oppilaitosten työn tueksi. (Opetushallitus 2018.) Kuitenkin laajaa näyttöön perustuvaa tutkimustietoa tarvitaan lisää erityisesti ennaltaehkäisevään työhön ongelmien tunnistamiseksi. Tietoa tulee jakaa eri ammattihenkilöiden, kuten opettajien keskuudessa helpottamaan havainnoimista, mikäli nuoren käyttäytymisessä tapahtuu muutoksia. Lasten vanhempia ja muita avunantajia ei tule unohtaa. Seksuaalisen häirinnän tunnusmerkit tulisi informoida ymmärrettävällä tasolla. (Kraemer Smothers & Smothers 2011.)

Jatkossa olisi tärkeä saada tietoa seksuaalista häirintää tai väkivaltaa kokeneiden nuorten käsityksistä tukipalveluista ja niiden kehittamisestä nuorilähtöiseksi. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia koulun aikuisten näkemyksiä koulun merkityksestä tuen antajana ja kohdennettuihin palveluihin ohjaajana.

Lähteet

- Danielsson, Petri & Näsi, Matti. (2020) *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2019 - Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Katsauksia 43/2020. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Espelage, Dorothy & Doshid, Namrata & Hongb, Jun Sung & Rinehart, Sarah (2016) Understanding types, locations, & perpetrators of peer-to-peer sexual harassment in U.S. middle schools: A focus on sex, racial, and grade differences. *Children and Youth Services Review* 71, 174–183.
- Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014) *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia*. Juvenes Print. Tampere, 119, 120.
- Felson, Richrad B. & Savolainen, Jukka & Fry, Sarah & Whichard, Corey & Ellonen, Noora (2019) Reactions of Boys and Girls to Sexual Abuse and to Sexual Encounters with Peers. *Journal of Youth and Adolescence* 48:1869–1882.
- Frederick, John (2010) Sexual abuse and exploitation of boys in south Asia a review of research findings, legislation, policy and programme responses. UNICEF Innocenti Research Centre.
- FINLEX 24.7.563/1998. *Seksuaalirikoksista*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L20>. (Viitattu 28.9.2018.)
- Gillander Gådin, Katja & Stein, Nan (2019) Do schools normalise sexual harassment? An analysis of a legal case regarding sexual harassment in a Swedish high school. *Gender and Education*, 31(7), 920-937.
- Gruber, James & Fineran, Susan (2016) Sexual harassment, bullying, and school outcomes for high school girls and boys. *Violence Against Women* 22, 112– 133.
- Hill, Catherine & Kearl, Holly (2011) Crossing the line: sexual harassment at school. *American Association of University Women*, 2. Washington, DC, USA.
- Hsi-Sheng, Wei & Ji-Kang, Chen (2012) Factors Associated with Peer Sexual Harassment Victimization Among Taiwanese Adolescents. *Sex Roles*, 66(1-2):66-78.
- Häikiö, Liisa & Kallinen, Yrjö (2017) Nuorten aikuisten tarpeet ja asiantuntijoiden mahdollisuudet palveluiden suunnittelussa. Tuloksia väestötutkimuksista, Teoksessa: Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti. Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. *Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisotutkimusseura*, Helsinki, 103– 126.
- Ikonen, Riikka & Halme, Nina (2018) Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta: Kouluterveyskyselyn 2017 tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 6. Terveyyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
- Ikonen, Riikka & Hietämäki, Johanna & October, Martta & Seppänen, Johanna & Halme Nina (2018) Nuorten perheessä kokema väkivalta ja siihen saatu tuki ammatillisilta. Teoksessa: Gissler, Mika & Kekkonen, Marjatta & Känkänen, Päivi. *Nuoret palveluiden pauloissa. Nuorten elinolo -vuosikirja*, 2018, Helsinki, 58-67.
- Karvonen, Sakari & Kestilä, Laura & Kauppinen, Timo M. (2017) Kokevatko nuoret saavansa tarvitsemiensa sosiaali- ja terveyspalveluja?

- Tuloksia väestötutkimuksista, Teoksessa: Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti. Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. *Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisotutkimusseura*, Helsinki, 27-52.
- Kankkunen, Päivi & Vehviläinen-Julkunen, Katri (2013) *Tutkimus hoitotieteessä*. WSOYpro Oy, Helsinki, 218, 219, 221.
- Kivimäki, Hanne & Saaristo, Vesa & Wiss, Kirsi & Frantsi-Lankia, Marjut & Ståhl, Timo & Rimpelä, Arja (2019) Access to a school health nurse and adolescent health needs in the universal school health service in Finland. *Scandinavian journal of caring sciences*, 33(1), 165-175.
- Kraemer Smothers, Melissa & Smothers, Brian (2011) A Sexual Assault Primary Prevention Model with Diverse Urban Youth. *Journal of Child Sexual Abuse* 20, 708-727.
- Lahtinen, Hanna-Mari & Laitila, Aarno & Korkman, Julia & Ellonen, Noora (2018) Children's disclosures of sexual abuse in a population-based sample. *Child abuse & neglect*, 76, 84-94.
- Launis, Maaret & työryhmä (2018) *Tästä saa puhua*. Dardedze holografija, Latvia, 7, 68.
- Li, Joyce & Craig, Wendy M. (2020) Adolescent Sexual Harassment, Shame, and Depression: Do Experiences of Witnessing Harassment Matter? *Journal of Early Adolescence*, 40(5) 712-737.
- Luopa, Pauliina & Kivimäki, Hanne & Matikka, Anni & Vilki, Suvi & Jokela, Jukka & Laukkarinen, Essi & Paananen, Reija (2014) *Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-2013. Kouluterveyskyselyn tulokset*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-280-5>. (Viitattu 30.1.2019.)
- Nummenmaa, Lauri (2011) *Käyttätymistieteelliset tilastolliset menetelmät*. Tammi.
- Opetushallitus. (2018). *Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa*. https://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/ammattikoulutuksen_jarjestaminen/opas_seksuaalisen_hairinnan_ennaltaehkaisyksiksi. (Viitattu 18.11.2018.)
- Paananen, Reija & Surakka, Anne & Kainulainen, Sakari & Ristikari, Tiina & Gissler, Mika (2019) Nuorten aikuisten syrjäytymiseen liittyvät tekijät ja sosiaali- ja terveyspalveluiden ajoittuminen. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 56, 114-128.
- Pakarinen, Marja & Helminen, Mika & Kylmä, Jari & Suominen, Tarja (2017) Ammattiin opiskelevien 15-19-vuotiaiden nuorten seksuaalikäyttäytymiseen liittyvät tiedot ja asenteet. *Hoitotiede* 2 (29), 139-149.
- Pelastaa lapset ry. (2018) *Lasten ja nuorten kokemaa seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa*. https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2018/08/31131602/Sexting_raportti_web-002.pdf. (Viitattu 18.11.2018.)
- Priebe, Gisela & Svedin, Carl Göran (2012) Online or off-line victimisation and psychological well-being: a comparison of sexual-minority and heterosexual youth. *European Child and Adolescent Psychiatry* 21, 569-582.
- Pihkala, Suvi & Huuki, Tuija & Sunnari, Vappu (2019) "Moving with Touch: Entanglements of a Child, Valentine's Day Cards, and Research-Activism Against Sexual Harassment in Pre-Teen Peer Cultures." *Social sciences (Basel)* 8.8 (2019): 226-. Web.
- Svensson, Jessika & Baer, Nina & Silva, Teresa (2019) Adolescents' level of knowledge of and supportive attitudes to sexual crime in the Swedish context. *Journal of Sexual Aggression* 25 (2), 75-89.
- Søndergaard, Grethe & Biering-Sørensen, Sofie & Ishøy Michelsen, Susan & Schnor, Ole & Nybo Andersen, Anne-Marie (2008) Non-participation in preventive child health examinations at the general practitioner in Denmark: a register-based study. *Scandinavian Journal of Primary Health Care*, 26(1), 5-11.
- THL. Terveystieteiden tutkimuskeskus. (2017a) *Lasten ja nuorten kokemaa seksuaalinen häirintä ja väkivalta*. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136131/URN_ISBN_978-952-343-091-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (Viitattu 20.10.2018.)
- THL. Kouluterveyskysely. (2017b) <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>. (Viitattu 30.10.2018.)
- THL. Kouluterveyskyselyn kysymykset. (2017c) https://thl.fi/documents/10531/2851931/KTK17_ylakoulu_FIN_luonnos8_final.pdf/17e1635f-e074-4fa1-a4c3-85b5e42245b1. (Viitattu 1.11.2018.)
- Unicef. (1959) Yleissopimus lapsen oikeuksista. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>. (Viitattu 19.9.2020.)
- Vega-Gea, Esther & Ortega-Ruiz, Rosario & Sánchez, Virginia (2016) Peer sexual harassment in adolescence: Dimensions of the sexual harassment survey in boys and girls. *International Journal of Clinical and Health Psychology* 16, 50-51.
- Vilkka, Hanna. (2011) *Seksuaalinen häirintä*. PS-kustannus. Juva, 36, 96 & 103.
- Väestöliitto. (2016) *#Respect-kampanja seksuaalista häirintää vastaan*. <http://www.vaestoliitto.fi/>

ARTIKKELIT

- seksuaalisuus/?x1228970=5427970. (Viitattu 28.9.2018.)
- WHO. (2012) *Understanding and addressing violence against women*. http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77434/WHO_RHR_12.37_eng.pdf;jsessionid=B-70F353B501E02818633B8D1B8BC1DCC?sequence=1. (Viitattu 20.10.2018.)
- WHO. (2018) *Violence against children*. <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-children>. (Viitattu 17.11.2018.)
- Wood, Rachael & Stirling, Alex & Nolan, Claire & Chalmers, Jim & Blair, Mitch (2012) Trends in the coverage of 'universal' child health reviews: observational study using routinely available data. *BMJ open*, 2(2).